

NGƯỜI ĐAM MÊ VÀ TRÁCH NHIỆM VỚI MÔI TRƯỜNG

Vùng đất Phong Châu Phú Thọ từ xưa đã sản sinh ra nhiều nhân tài giúp ích cho đất nước. Các thế hệ đất Tổ ngày nay đang tiếp bước truyền thống hiếu học ấy, trong đó có GS.TS Phạm Ngọc Hồ - Người đã từng kinh qua các chức vụ: Chủ nhiệm khoa Địa lý - Địa chất, Chủ nhiệm Khoa đầu tiên của Khoa Môi trường, Giám đốc đầu tiên của Trung tâm Nghiên cứu Quan trắc và Mô hình hóa Môi trường (CEMM) - Trường ĐH Khoa học Tự nhiên - ĐHQG Hà Nội, và hiện nay là Viện trưởng Viện Tự Động Hóa và Môi trường (IEA) thuộc Hội liên hiệp các Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam

GS.TS Phạm Ngọc Hồ

■ DUƠNG NGỌC BÁCH

GS.TS Phạm Ngọc Hồ sinh ngày 20/08/1944 tại Tỉnh Cương, Cẩm Khê, Phú Thọ. Tuổi thơ của ông trôi đi trong hoàn cảnh khó khăn của đất nước, nhưng có lẽ chính vì thừa hưởng tinh thần hiếu học của người cha là một nhà nho, và cả truyền thống văn hiến của mảnh đất Phú Thọ, mà GS.TS Phạm Ngọc Hồ đã vượt qua những tháng ngày đầy gian khổ đó để theo đuổi con đường học hành. Những năm tháng là học sinh trung học và trung học phổ thông, GS.TS Phạm Ngọc Hồ luôn là học sinh giỏi thuộc nhóm đứng đầu lớp. Đặc biệt thời gian học tại trường THPT Hùng Vương – một ngôi trường nổi tiếng cả nước bấy giờ, ông đã để lại ấn tượng rất sâu sắc cho các giáo viên vì trí thông minh và tinh thần ham học hỏi của mình.

GS.TS Phạm Ngọc Hồ bắt đầu làm quen với lĩnh vực Vật lý khí quyển (lĩnh vực mô tả không gian bao xung quanh Trái đất bằng các quy luật vật lý) từ năm

1963 khi ông được cử sang đào tạo tại trường Đại học Tổng Hợp Moskva (Liên Xô) thuộc chuyên ngành Vật lý khí quyển của khoa Vật lý. Với tinh thần ham học có sẵn trong huyết quản được tôi luyện theo thời gian, trong những năm tháng học tập tại đây, GS.TS Phạm Ngọc Hồ luôn phát huy tính sáng tạo cùng bản lĩnh đương đầu với những khó khăn thách thức. Trong quá trình hoàn thành luận văn tốt nghiệp do chính viện sĩ A.M Ôbukhốp hướng dẫn, ông còn tự mày mò tìm hiểu và chứng minh được sự không tồn tại của các mô-men tương quan cấp III của các thành phần tốc độ gió với số gia nhiệt độ, phủ nhận ý tưởng nêu ra trong cuốn sách “Thủy cơ học thống kê” của hai tác giả người Nga (A.C Mõnhin và A.M Yaglôm) đồng chủ biên và đã được nhận giải thưởng “Khoa học” trước đó ít lâu. Trong buổi bảo vệ luận văn, chính tác giả của cuốn sách này đã đến dự và cảm ơn sinh viên Phạm Ngọc Hồ về phát hiện này. Chính

điều này và kết hợp với luận văn tốt nghiệp của ông được đánh giá xuất sắc, nên Viện sĩ A.M Ôbukhốp đã đề nghị Hội đồng cho ông tiếp tục được đào tạo ở bậc PTS. Tuy nhiên, ở thời điểm đó, theo chủ trương của Nhà nước ta, sinh viên tốt nghiệp cần về nước để công tác. Do đó, đầu năm 1969 ông trở về nước và được tiếp nhận công tác tại khoa Vật lý, trường ĐH Tổng hợp Hà Nội.

Khi trở về nước, GS.TS Phạm Ngọc Hồ được giao dạy 2 môn: Lý thuyết hàm biến số phức và Vật lý đại cương cũng như chuyên đề Vật lý Khí quyển cho ngành Vật lý Địa cầu ở Khoa Vật lý của trường ĐH Tổng Hợp từ năm 1969 đến năm 1974. Sau đó, từ năm 1975 đến năm 1995, ông là cán bộ giảng dạy tại khoa Địa lý – Địa Chất cũng thuộc ĐH Tổng hợp Hà Nội. Bằng sự nỗ lực bản thân, ngoài việc giảng dạy, ông đã tự đề xuất các đề tài nghiên cứu cấp cơ sở và cấp Bộ có ứng dụng vào thực tiễn được nghiệm thu xuất sắc. Sản phẩm của các

đề tài này là trên 16 bài báo đã được công bố trên Tập san/Tạp chí Vật lý. Tập hợp những kết quả nghiên cứu này, ông đã viết thành luận án với tiêu đề: “Những đặc trưng của chuyển động rối trong tầng đối lưu” và là người đầu tiên ở Việt Nam bảo vệ thành công luận án khoa học PTS Toán Lý về chuyên ngành Vật lý Khí quyển theo chế độ đặc cách - không có cán bộ hướng dẫn. Luận án của ông được Hội đồng chấm luận án Nhà nước đánh giá xuất sắc (năm 1984).

Cuối năm 1995, khi Đại học Quốc gia được thành lập, ông đề xuất ý tưởng cùng Ban chủ nhiệm Khoa Địa chất- Địa lý tách thành 4 Khoa (Địa chất, Địa lý, Khí tượng- Thủy Văn và Môi trường) để phù hợp với tình hình mới. Đồng thời ông được bổ nhiệm làm Chủ nhiệm khoa đầu tiên của Khoa Môi trường của trường ĐH Tổng hợp, nay là Trường ĐH Khoa học Tự nhiên, ĐHQGHN.

Trong hơn 40 năm gắn bó với vai trò cán bộ giảng dạy và cán bộ nghiên cứu, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đã có trên 80 đề tài, công trình nghiên cứu khoa học cùng với gần 20 đầu sách và giáo trình phục vụ cho chuyên ngành Vật lý Khí quyển và Môi trường.

Có thể thấy rằng, cùng với niềm đam mê của bản thân, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đã không ngừng tìm tòi, nghiên cứu và cho ra đời những đề tài và công trình nghiên cứu phổ biến trong các lĩnh vực khác nhau. Từ những công trình nghiên cứu này, các nghiên cứu viên thuộc các ngành như môi trường, khí tượng thủy văn, v.v, có thể lấy làm cơ sở và vận dụng vào quá trình tác nghiệp. Đặc biệt hiện nay, khi mà vấn đề môi trường cũng như biến đổi khí hậu trở thành vấn đề bức thiết chung của tất cả các quốc gia trên thế giới, thì những nghiên cứu và ứng dụng của GS.TS Phạm Ngọc Hồ lại càng hữu ích hơn trong việc tìm hiểu những tác động của môi trường đến cuộc sống của con người. GS.TS Phạm Ngọc Hồ đã và đang góp phần khẳng định tầm quan trọng của các lĩnh vực môi trường, khí tượng, khí hậu với cuộc sống của con người, cảnh báo ô nhiễm và đưa ra

những giải pháp thiết thực phòng ngừa, ứng phó với biến đổi khí hậu và các tai biến thiên nhiên gây ra.

Tính đến thời điểm hiện tại, ông đã và đang hướng dẫn chính nhiều NCS thực hiện Luận án Tiến sĩ và nhiều học viên cao học thực hiện luận văn Thạc sĩ (trong đó có 2 NCS và 2 ThS từ CEMM thực hiện luận án tại Vương quốc Bỉ do ông đồng hướng dẫn); khoảng 100 sinh viên thực hiện khóa luận tốt nghiệp về lĩnh vực môi trường không khí và nước. Đặc biệt, ông đã chú ý đến việc bồi dưỡng thế hệ trẻ bằng cách tập duyệt cho một số sinh viên (năm thứ 3 và năm thứ 4) thực hiện các đề tài nghiên cứu khoa học. Trong số các sinh viên do ông hướng dẫn, đã có những sinh viên đoạt giải nhất, nhì nghiên cứu khoa học hàng năm ở cấp trường, ĐHQGHN và 1 sinh viên đã đoạt giải nhì quốc gia (giải thưởng sáng tạo khoa học-công nghệ Vifotec).

Năm 1994, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đề xuất ý tưởng mở khóa đầu tiên về môi trường tại khoa Địa lý - Địa chất, phát triển từ hệ thống đào tạo không chính quy sang đào tạo chính quy. Năm 1995, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đề xuất tách khoa Địa lý- Địa chất thành 4 khoa: Địa lý, Địa chất, Khí tượng-Thủy văn và Môi trường, và ông đã được bổ nhiệm làm Chủ nhiệm khoa đầu tiên của Khoa Môi trường. Từ đó, ông cùng với ban chủ nhiệm khoa

(FES) bắt đầu xây dựng cơ sở vật chất, các chương trình đào tạo đại học, cao học ngày một hoàn thiện, đi tiên phong trong lĩnh vực đào tạo ngành khoa học môi trường trong cả nước. Mặc dù bước đi ban đầu gặp không ít khó khăn, nhưng với tinh thần quyết tâm của lãnh đạo Khoa và các giảng viên trong FES đã đặt nền móng rất quan trọng để Khoa Môi trường ngày nay đã và đang trưởng thành, không chỉ dẫn đầu trong cả nước mà phát triển bền vững để tiến tới đạt chuẩn quốc tế về lĩnh vực đào tạo ngành Khoa học và Công nghệ môi trường.

Không chỉ giữ vai trò quản lý khoa, năm 1997, GS.TS Phạm Ngọc Hồ còn kiêm vị trí Giám đốc Trung tâm Tư liệu và Nghiên cứu Môi trường do EU và Vương quốc Bỉ tài trợ. Đến năm 2000, khi việc hợp tác với Vương quốc Bỉ kết thúc, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đề xuất với Ban Giám hiệu trường ĐH Khoa học Tự nhiên đổi tên trung tâm thành “Trung tâm Mô hình hóa Môi trường”. Cho đến năm 2003, tên trung tâm được đổi lại một lần nữa, mang tên chính thức là “Trung tâm Nghiên cứu Quan trắc và Mô hình hóa Môi trường” (CEMM), thuộc trường ĐH Khoa học Tự nhiên.

Trong 15 năm phát triển, GS.TS Phạm Ngọc Hồ cùng với các đồng nghiệp đã hoàn thành đúng mục tiêu thành lập và phát triển của Trung tâm, đó là: Tiến

Tập thể cán bộ Khoa Môi trường ngày nay

hành các nghiên cứu cơ bản và ứng dụng trong lĩnh vực môi trường; nghiên cứu, triển khai các dự án, đề tài trong nước và quốc tế thuộc lĩnh vực quan trắc và mô hình hóa môi trường phục vụ cho công tác kiểm soát, quản lý, đánh giá hiện trạng, đánh giá tác động, quy hoạch và dự báo ô nhiễm môi trường; điều tra, khảo sát và thiết kế các trạm, hệ thống mạng lưới điểm quan trắc môi trường; phân tích và xử lý số liệu. Ứng dụng các công cụ Viễn thám, GIS và Tin học để xây dựng cơ sở dữ liệu và thành lập các bản đồ hiện trạng và quy hoạch môi trường; cải tiến, xây dựng và chuyển giao các phần mềm mô hình hóa môi trường và các phần mềm chuyên dụng khác phục vụ cho công tác dự báo, qui hoạch và quản lý môi trường; thực hiện chức năng tư vấn và chuyển giao công nghệ trong lĩnh vực quan trắc và mô hình hóa môi trường.

Với tư cách là Chủ nhiệm Khoa và Giám đốc Trung tâm, ông đã giới thiệu nhiều sinh viên của FES và CEMM đến học cao học tại Đài Loan theo chương trình hợp tác giữa CEMM và Trường Đại học Đại Diệp (trong đó có 12 học viên

cao học đã tốt nghiệp ThS tại Đài Loan trở về nước công tác); CEMM đã và đang thực hiện trên 50 đề tài/dự án cấp Đại học Quốc gia, cấp Bộ, NCCB, cấp Tỉnh thành trên phạm vi cả nước đồng thời triển khai 6 dự án về đào tạo sau Đại học và Nghiên cứu Khoa học với các nước: Bỉ, Đức, Mỹ, Thụy Sĩ và Nhật Bản. Ngoài ra Trung tâm CEMM còn công bố 53 bài báo đăng trên các Tạp chí và Kỷ yếu Hội nghị khoa học trong nước và quốc tế.

Tháng 9 năm 2012, GS.TS Phạm Ngọc Hồ đã chuyển sang giữ chức vụ Viện trưởng Viện Tự Động Hóa và Môi trường (IEA) thuộc Hội liên hiệp các Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam. Ông lại là người đầu tiên sáng lập và điều hành Viện bao gồm tập hợp các GS, PGS, TS, Thạc sỹ - những chuyên gia giàu kinh nghiệm và có trình độ chuyên môn cao về lĩnh vực Tự động hóa và Môi trường trong cả nước để thực hiện những nhiệm vụ mà Nhà nước giao phó trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước của thế kỷ XXI. Những đóng góp của ông cho FES và CEMM đã và đang trở thành nền tảng giúp cho Khoa Môi trường và Trung tâm phát triển theo hướng bền

vững và có giá trị ứng dụng cao. Những đóng góp ấy là không thể nào quên và luôn được ghi nhận một cách trân trọng.

GS.TS Phạm Ngọc Hồ vẫn đang tiếp tục đặt những bước chân vững chãi trên con đường giảng dạy và nghiên cứu khoa học mà ông đã gây dựng và phát triển hơn 40 năm qua. Người con của mảnh đất Tổ Hùng Vương giàu truyền thống hiếu học ấy đã dành hết đam mê và tâm huyết của mình cho chuyên ngành Vật lý Khí quyển và Môi trường, cho những vấn đề khẩn thiết đang tác động đến cuộc sống con người và được con người quan tâm. Hi vọng rằng, GS.TS Phạm Ngọc Hồ ở cương vị mới sẽ còn có những thành tích xuất sắc hơn nữa trong cả lĩnh vực đào tạo thế hệ trẻ và nghiên cứu khoa học, và những thế hệ trẻ, nghiên cứu viên được đào tạo sẽ bước tiếp con đường nghiên cứu của ông, đóng góp vào công cuộc xây dựng đất nước đẹp giàu. Đây chắc hẳn cũng là điều mong muốn nhất của ông và là món quà vô giá tặng ông!